

OPBOUW



weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr.: H. Pootlaan 242, Alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

administratie: pasteursingel 29b, r'dam-7

C. P. PLOOY — EDE

Het compromis afgewezen op de weg der verlossing

Het verhaal van de tien plagen over Egypte is ons wel bekend, maar wellicht veel minder bekend is het verhaal van de vier pogingen van de farao om met Mozes tot een **compromis** te komen.

Dat kleinere verhaal maakt een onderdeel uit van het grotere verhaal. U kent het begin van het grote verhaal: Mozes brengt aan de farao de boodschap van de HERE: „Laat mijn volk gaan om te mijner ere in de woestijn een feest te vieren”.

Bruut is het antwoord van de farao: „Ik ken de HERE niet en ik laat Israël niet gaan”. Maar als hij zo zijn beide handen stevig om Gods volk heen houdt, gaat de HERE met elke nieuwe plaag een vinger van farao's handen loswrikken, 10 plagen voor 10 vingers, net zolang tot de farao wel los moet laten.

Maar dan, ergens tussen de 4e en de 5e plaag, gaat de farao proberen met Mozes tot een **compromis** te komen.

—o—

„Toen ontbood hij Mozes en Aäron en zei: gaat en offert uw God in dit land.” (Ex. 8 : 25) Hij geeft dus verlof voor een offerfeest, ze krijgen er een paar dagen vrij voor, maar onder voorwaarde, dat het feest op zijn grondgebied zal plaats vinden. Hij wil de Israëlieten onder controle houden, ook als ze godsdienstig bezig zijn. Staatscontrole van een heidense overheid, die alle soorten godsdiensten wel vrij wil laten, maar gelijkgeschakeld onder het controle-apparaat van de staat.

Maar Mozes wijst het compromis krachtig van de hand. Hij moet Gods volk tot de ware vrijheid leiden en die is niet te vinden binnen het machtsgebied van de farao. Het compromis is een onmogelijke zaak, want, zo zegt Mozes: „Wij offeren aan onze God runderen en lammeren, dieren die in Egypte heilig zijn”, zoals vandaag nog de heilige koe in India. Verlossing is er alleen door

een bevrijdende afscheiding van Israël uit Egypte, van Gods volk uit het land van de afgoderij.

—o—

De farao laat het niet bij één poging. Al gauw komt zijn 2e voorstel: „Ik zal u dan laten gaan, maar ge moogt **niet al te ver** weg gaan”. (8 : 28).

Hij probeert nu af te dingen op de afstand. Drie dagreizen van Egypte af is hem te ver. Het volk moet binnen bereik van zijn lange arm blijven. Bovendien speculeert hij hiermee op de halven onder Gods volk. Die wel een paar dagen vrij en feest willen hebben, maar het moet niet te ver gaan. Ze moeten altijd nog terug kunnen. Mensen in de kerk, die niet ver willen gaan, doen beter helemaal niet te gaan. De duivel speculeert altijd op de onbeslistheid van de halven. Wie niet te ver wil gaan blijft in het grensgebied tussen kerk en wereld, vanwaar je nog twee kanten uit kunt, maar de praktijk leert dat men nooit verder komt, maar wel achterom ziet en terug gaat.

Mozes verspilt zelfs geen woord aan dit voorstel, hij volhardt bij de 3 dagreizen. De drie dagen, die in de Bijbel telkens een rol spelen bij de verlossing, door dood en opstanding heen. We zijn pas ver en veilig genoeg verwijderd van de heilloze wereld van Egypte, als we zo ver gegaan zijn als Christus voor ons en ons voor gegaan is: 3 dagreizen, tot **na Pasen!**

—o—

Maar de farao geeft het nog niet op, hij komt met zijn 3e voorstel, tussen de 7e en 8e plaag in. Zeven vingers zijn al los gewrikt, maar drie vingers houdt de farao nog stevig heen geklemd om de **kinderen** van Israël.

Hij is nu wel bereid het volk te laten trekken, maar met **achterlating van hun kinderen**. (10:8-11). Dat feest voor de HERE is toch zeker een aangelegenheid van volwassenen, daar hoeven de

kinderen niet bij te zijn. De farao wil wel zo vriendelijk zijn intussen op hun kinderen te passen. Terwijl de ouders den HERE hun feest vieren blijven de kinderen in de kindercrèche achter, „Egypte” genaamd. Opnieuw geeft Mozes geen streep toe. Ze gaan met z'n allen of ze gaan niet. Ze laten geen wig drijven tussen ouders en kinderen, heel het volk behoort den HERE toe, ze laten geen kind achter in Egypte. Stel je voor: vader en moeder wel door de Rode Zee heen, waardoor de doop beduidt wordt, en de kinderen niet! Neem alle kinderen mee door de Rode Zee, Mozes heeft Gods stem vernomen: laat ook de kinderen tot Mij komen!

—o—

Tijdens de 9e plaag, duisternis over heel Egypte, krijgt de farao het wel erg benauwd. Hoe kan hij nu met één vinger dit volk nog tegen houden? Maar hij probeert het toch. Ze mogen gaan, ze mogen 3 dagreizen gaan, ze mogen ook hun kinderen meenemen, maar **hun vee moeten ze achterlaten**. (10 : 24) Wat doet een mens al niet om in bezit van zijn bezit te blijven?

Maar Mozes weet van geen wijken. Hij persisteert bij Gods oorspronkelijke eis. Tussen God en mens is er geen plaats voor compromis. Als het gaat om de verlossing is het een zaak van alles of niets. We zijn het eigendom des HEREN met alles wat we zijn en hebben. Ook ons „vee”.

U moet niet denken dat Mozes en Israël zo „hebberig” waren, maar wat ze hebben is van den HERE en is daarom ook voor den HERE, op Zijn feest. Want daarvan moeten we den HERE offers brengen en we weten nu nog niet wat de HERE van ons vorderen zal. Daarom moeten we al ons vee wel reserveren voor het feestoffer. Scherp handhaaft Mozes hier **Gods claim** op al hun bezittingen. En hij ontzegt de farao alle recht daarop. Geen hoef ervan mag in Egypte achterblijven! Alles gaat mee in de verlossing. Niets mag achterblijven in de egyptische duisternis. We mogen het feest van de ware bevrijding vieren met alles wat mede ons leven uitmaakt. „Het leven-sec” is een abstractie. Dat bestaat niet. Daar hoort van alles bij: ons lichaam, ons geld, ons bezit, onze auto, ons huis, onze t.v., onze zaak, onze dieren, ons werk — het

gaat allemaal mee de Rode Zee door, het wordt alles mee gedoopt. Als Mozes hier had toegegeven, bij die laatste vinger van de farao, dan had hij hem nog weer de hele hand gelaten.

Als de HERE zegt: laat mijn volk gaan... dan is dat ook heel het volk, de kinderen incluis, en dan is dat ook een levend volk, met alles wat bij het volksleven thuis hoort: overheid en gezag, politiek en economie, rechtspraak en werkgelegenheid, milieubeheer en volksgezondheid en gaat u maar door, — de totaliteit van het volle leven, bevrijd uit de macht van egyptes duistere diensthuis, is nu van den HERE en voor en HERE! Tegenover het volk des HEREN en kinderen van God, die vastberaden het compromis afwijzen op de weg der verlossing, heeft de farao en heeft de grote verzoeker geen been meer om op te staan en geen vinger meer om ons vast te houden.

Tot deze vastbraden afwijzing zijn we van onszelf niet in staat.

Maar we hebben een Leidsman, groter nog dan Mozes, Jezus Christus, de Voleinder des geloofs, die het duivels compromis tot driemaal toe heeft afgeslagen, om de weg naar de verlossing voor ons open te houden.

Volg op die weg het licht en spoor van de Heilige Geest.

Dan worden we „bevrijd van de diestbaarheid tot de vrijheid van de heerlijkheid der kinderen Gods.” (Rom. 8 : 21)

IN DIT NUMMER

Pagina 285

Ds C. P. Plooy,
Het compromis afgewezen op de weg der verlossing

Pagina 286

Drs H. de Jong,
Gesprek over abortus (2 - slot)

Pagina 287

Dr J. Meulink,
Het C.D.A. (3)

Pagina 288-289

D. W. L. Milo,
Het lied van de heks (2)

Ds W. G. Visser,
Het boek Daniël

Pagina 291

Ds O. Mooiweer,
Wat zal de toekomst ons brengen?

H. DE JONG — AMSTERDAM

Gesprek over abortus

(2 - slot)

De pil

Dit wordt mijn verdediging tegenover degenen, die het mij kwalijk genomen hebben, dat ik iets goeds over de antikonceptie-pil geschreven heb. „Wij mogen blij zijn met de pil” — het is een zinnetje waar meerderen evenals drs Buwalda over gevallen zijn. Laat ik beginnen met B. volmondig toe te stemmen, dat een huwelijk, dat door de pil gered moet worden, z'n eigen bestaan niet waard is. Het zou ook een naïeve overschatting van dit hulpmiddel zijn om er zulk een heil van te verwachten. Wanneer het in een huwelijk scheef zit, moet er meer aan de geest dan aan het lichaam gebeuren. Toch kan de pil een bescheiden hulp bieden, een tijdelijk soelaas verschaffen in een vastgelopen situatie, mits de ontspanning die dan geboden wordt door beide partners wordt aangegrepen voor geestelijke investering in elkaar.

We moeten namelijk niet vergeten, dat de pil produkt is van dezelfde medische wetenschap, die onbedoeld ook grote problemen heeft opgeroepen. Hier moet ik enkele schijnbaar ongevoelige dingen zeggen. Ze zijn vooral bestemd voor degenen die onze tijd meten met de maatstaven van die van een generatie terug. De tijd van de sterke moeders met de grote gezinnen.

Het lijkt alsof deze tijd een getrouwe copy is geweest van de bijbelse toestanden, zoals we die bijvoorbeeld bij vader Jakob met zijn dertien kinderen aantreffen. Maar daar is aan beide kanten wel wat op af te dingen. Wat de Bijbel betreft, bij vader Jakob zijn er niet minder dan vier moeders aan te pas gekomen. En wat die vorige generatie aangaat, hebben we als ik het goed zie, met iets bijzonders te maken dat eigen was aan juist die tijd.

Het zwakkere geslacht

De grote gezinnen van de voorbije tijd zijn vooral toe te schrijven aan het terugdringen van de kindersterfte. Dat is faktor één. De moeders (en vaders) zelf trouwens waren door de natuurlijke selectie van de vroegere kindersterfte sterke mensen, die veel aankonden. Zij hadden de hoge barrières van de kinderziekten doorstaan. De zwakken waren daarin achtergebleven. Dat is faktor twee.

Je had dus in de voorbije tijd het samenwerken van twee factoren: de medische vordering (1) stond sterke mensen (2) ten dienste. Dat levert in onze dagen de hoge gemiddelde leeftijd op: een eenmalig effect waarvan we niet zo maar moeten zeggen dat het blijvend is of zelfs nog verder voort zal gaan. Want intussen zitten wij in onze dagen met een tweede effect, dat

Kerkelijk Leven

minder positief is. Door de vordering van de medische wetenschap worden ook de zwakken in leven gehouden. Ook zij komen tot een trouwdag en krijgen kinderen, die nog zwakker, althans niet sterker zijn dan hun ouders. Het is gedaan met het sterke geslacht. Het valt dan ook te voorzien, dat de gemiddelde leeftijd weer zal gaan dalen of, als ze konstant blijft, door toenemende ziekte en zwakheid als het ware uitgehold wordt.

Een mentaliteitsverandering gaat met een en ander gepaard. Zo heb ik de indruk, dat wij als kinderen een gebrekkige of mismaakte uit onze omgeving gemakkelijker plaagden dan nu gebeurt. De zwakken waren duidelijk in de minderheid. Sterk zijn was eigenlijk de norm waarvan men stilzwijgend uitging. Tegenwoordig zijn de zwakken minder zichtbaar, maar tegelijk meer talrijk. Men is pijn- en leedgevoeliger en kan lichamelijk en psychisch minder aan.

Wij zijn dus ten opzichte van vroeger het zwakkere geslacht geworden. Dat is een eigenaardig gevolg van de vorderingen der medische wetenschap. Gelukkig daarom dat die zelfde medische wetenschap ons de middelen verschaft voor family-planning, zodat wij het kindertal kunnen beperken tot een grootte, waar we tegen opgewassen zijn.

Ingetogenheid

Ja, maar ingetogenheid zou toch hetzelfde effect kunnen bereiken? Nu is ingetogenheid een bijbelse deugd en niemand zal dus van mij mogen verwachten dat ik haar naar beneden zal halen. Integendeel, ik wil hartelijk pleiten voor matigheid, ook in seksueel opzicht. Onder anderen uit solidariteit met de have-nots. Ik zie dan ook de pil bepaald niet als een aansporing voor wie ook maar om z'n gang te gaan. Niet buiten het huwelijk, maar ook niet in het huwelijk. Het is trouwens ook wel gebleken een beperkt middel te zijn, waar gemakkelijk te veel van verwacht wordt. Ook bij toepassing ervan blijft matigheid dus een groot goed.

Maar hier begint nu wel het argument in werking te treden, dat ik in mijn preek genoemd heb. Is onze tijd niet hard? Worden er op psychisch gebied niet grote eisen aan ons gesteld en staan we niet allemaal onder zware druk? Daar komt bij, dat het seksuele een zeer grote aandacht gekregen heeft. Niet, dat ik daar nu onverdeelde gelukkig mee ben. Er is wel duidelijk sprake van een teveel. Maar deze kritiek neemt het gekonstateerd feit niet weg. En daarin hebben we te doen met een boven-

Pastorale notities

Met wonderen heel voorzichtig zijn

De wonderen van Jezus en zijn apostelen dienden tot bevestiging van het Woord Gods, dat zij spraken. Maar er hebben ook wonderen en opzienbare dingen plaats in en buiten de kerk, die in dienst staan van ongelof en bijgeloof. Ze misleiden de mensen, zodat ze de leugen gaan geloven.

Zijn de manifeste wondergenezingen van Lourdes een apologie voor het Rooms-katholicisme? Maar hoe staat het dan met de wondergenezingen in het protestantse Möttlingen? En met de gebedsgenezingen van de Christian Science? En met het spreken van vreemde talen in de zogenaamde Pinkstergemeenten? En met de natuur- en kunstwonderen van de Antichrist?

Is dat alles een bewijs van Goddelijkheid, van waarachtige Evangeliedienst? Of kan hier de leugengeest een bedriegelijk spel spelen, om mensen die — zoals de apostel Paulus zegt — de liefde voor de waarheid niet hebben aangekweekt nog meer te misleiden? Zodat de kracht van de dwaling nog meer vat op hen krijgt?

Wij kunnen niet alles nagaan en controleren wat er in Lourdes ieder jaar voorvalt. Evenmin van

wat er in allerlei seculaire kringen mogelijk heeft plaats gevonden. We hebben ook geen behoefte om dat alles grondig te onderzoeken of er beschrijvingen over te lezen. Om de eenvoudige reden, dat dit voor hen, die Gods Woord als regel voor geloof en leven leerden aanvaarden, niet het minste bewijs is voor de waarheid van het Rooms-katholicisme of van andere godsdienstige gemeenschappen.

Denk aan Simon de tovenaars uit Hand. 8. Hij had heel Samaria met zijn tekenen in verbazing gebracht. Allen, klein en groot, bingen hem aan en zeiden: Hij is wat men noemt de grote kracht Gods. Maar toen de evangelist Filippus kwam en hun de Christus der Schriften predikte, werden de ogen der Samaritanen geopend, zodat ze de verleiding van de wonderdoener inzagen.

En om niet meer te noemen. In de Openbaring van Johannes lezen we van de valse profeten, die vele tekenen te aanschouwen zullen geven. Ja, de Antichrist zal zijn profet met het werken van de opzienbarende wonderen belasten, waardoor er velen verleid worden.

We zullen met de wonderen heel voorzichtig zijn. Met name in onze tijd, waarin de charismatische beweging zich sterk maakt.

B. Telder, Bilthoven

persoonlijke faktor, waar je als enkele mens zeer moeilijk tegen in gaat.

Maar ben ik zodoende nu niet bezig een slap verhaal te maken dat overloopt van toefelijheid aan de tijdgeest? Toch niet. Ik geloof, dat wij tegen onze oversekste tijd in moeten gaan. Maar ik zie de pil daarbij als hulpmiddel, dat de barmhartige God ons deed vinden, omdat Hij ons niet een te moeilijke strijd wil opleggen. Alles komt daarbij aan op een verantwoord gebruik ervan, niet ten dienste van het egoïsme, maar juist om gedurende zo'n ontspanningstijd wat meer om de ander te leren denken.

Er zullen er zijn, die in dit opzicht uit zichzelf genoeg matigheid kunnen opbrengen, er zullen er ook zijn die het niets kan schelen of ze een groot gezin krijgen. Maar er zullen er ook zijn, die in hun strijd om de matigheid dit middel dankbaar gebruiken.

Afhankelijkheid

„Geef mij dan toch maar de afhankelijkheid van de Hemelse Vader, waarbij onze ouders zo sterk leefden in dit opzicht!” — zal iemand zeggen. Afgezien van de idealisering, die hier vermoed kan worden, moet ik inderdaad zeggen, dat in gesprekken met oudere mensen dit aspect soms in grote echtheid naar voren komt. Het is dan iets om jaloers op te zijn. Ik zie hier ook wel degelijk het gevaar van verzuiving dreigen, als bijvoorbeeld door jongelui gezegd wordt: we nemen een kind.

Toch wil ik hier iets naast zetten. Zou het niet kunnen zijn dat elke generatie haar afhankelijkheid van God verschillend beleeft? Het

geslacht dat in het kinderen krijgen, zo sterk ontvangend leefde, was dat in bijvoorbeeld het economische weer niet meer onafhankelijk? Jongelui die nu tot onze ergernis zeggen: we nemen een kind — horen wij er niet aan voorbij als zij óók zeggen: We kregen een huis, ik kreeg werk? De afhankelijkheid en (hopelijk) het besef ervan hebben zich verplaatst. Professor Roscam Abbing heeft een boek over ethiek geschreven dat hij de titel meegaf: toegenomen verantwoordelijkheid. Het gaat me hier niet om het boek, maar om de veelzeggende, rake titel. Toch kun je de vraag stellen of we op het geheel gezien niet beter kunnen spreken van verplaatste of zich verplaatende verantwoordelijkheid. Dan zijn we dus niet zwaarder, maar anders belast dan vroegere generaties. Op het ene gebied meer zelfstandig, op het andere meer afhankelijk. „Zo dat er gelijkheid is” (2 Cor. 8:14).

Sentimenteel

Maar nu dat sentimentele in B.'s artikel, waar ik het vorige maal op het eind over had. Ten aanzien van de pil, maar in zijn manier van spreken over abortus merk ik toch hetzelfde op. Abortus provocatus is „een typisch unieke moord binnen het huwelijk”. Het woord uniek komt in dit gedeelte van B.'s artikel verschillende malen voor, ook in deze omschrijving van het embryo: „een geteeld weefsel, dat op volstrekt unieke wijze hun (der ouders) individualiteit uitdrukt in nieuwe individualiteit”. Ik heb geen behoefte dit tegen te spreken, maar wat moet ik met zoveel verhevens aan? Men zegt dat dit soort van

ispreken aansluit bij de eerbiedige, lofzeggende beschrijvingen van psalm 139. Maar mag ik er dan op wijzen, dat deze psalm niet spreekt over het embryo, maar over 'mijn' embryo, 'mijn' vormeloos begin. Dat wil zeggen: de levende mens komt terugkijkend zichzelf als een wonder voor. Als het gaat over het embryo, dat de ontwikkeling tot mens niet meemaakt, slaat de Schrift toch een andere toon aan dan in genoemde psalm. Bijvoorbeeld in Pred. 6:4, waar van de in ijdelheid komt ze en in duisemisgeboorte gezegd wordt: „Want ternis gaat ze en met duisternis wordt de naam ervan bedekt.” Daar is, zoals ieder kan konstaten, weinig verhevens bij. Kan B. eigenlijk wel aan de konsekwentie ontkomen om ook de spontaan afgegane vrucht een volwaardige menselijke begrafenis te geven? Wij moeten zó over het ongeboren leven spreken, dat wanneer een onverlaat onze dochter overvalt en misbruikt, wij haar met een gerust geweten voor een ingreep naar de dokter kunnen sturen, zonder door overdreven eerbied voor de unieke schepping (ook dan!) gehinderd te worden. Niemand moet hieruit afleiden, dat ik het ongeboren leven voor waardevrij verklaar. Dat heb ik in de preek bestreden en daar blijf ik

bij. Maar met sentimentele overdrijving komen we niet veel verder.

Vanuit de eerbied voor het wonder van de schepping kunt je ook wel tegen de zelfbevlekking te keer gaan. Bekijk maar eens een zaaddrappel onder een mikroskoop. Maar is dat reëel? Weet u hoe Mozes de zelfbevlekking noemt? 'Een nachtelijk ongelukje' (Deutr. 23:10). Met deze term was hij heel wat milder, ontspannender dan Johanna Breevoort met haar boekje 'Stomme zonde', dat veel jeugdigen de stuipen op het lijf heeft gejaagd. Toegegeven, een man werd daardoor onrein, zegt Mozes. Maar dat werd hij ook door de huwelijksomgang (Lev. 15:18). Ik beweer trouwens ook niet dat over zelfbevlekking nooit eens met jeugdigen gesproken zou moeten worden. Opvoeders mogen best eens wijzen op het gevaar van opsluizing in een eenzame droomwereld, wanneer een kind daar teveel aan toegeeft. Maar laten ze er alsjeblieft geen drama van maken. Natuurlijk bedoel ik niet zelfbevrediging en abortus op één lijn te stellen. Maar de sfeer die B. met zijn artikel oproept doet mij denken aan die waarin vroeger over zelfbevlekking wel gesproken en geschreven werd: mooie Schriftgegevens werden zo in se-

rie gezet en zo in stelling gebracht, dat je 't er tot stikkens toe benauwd onder kreeg. Eerbied voor de Schepper is goed, maar ze moet niet in angstvalligheid ontaarden. De verruwing van onze cultuur is zorgelijk, maar we moeten daarop niet reageren met sentimentele overdrijving.

Gods almacht, en menselijke verantwoordelijkheid

Daarom heb ik gesproken over een christelijk in cultuur brengen van menselijke voortplantingsmogelijkheid, waarbij ook de pil z'n bescheiden rol mag spelen. B. schrijft: „De mens... gaat hier de hoge Majesteit Gods de macht betwisten tot het schenken van leven, resp. het bewaren van het leven van een klein schepseltje van Hem. En inderdaad, als die pil werkelijk effectief is, dan lukt dat de mens ook. Hij kan God de handen binden, omdat God hem het voortbrengen van kinderen in handen heeft gelegd. Als dit vermogen door een kunstmiddel afbreekt, staat de toekomst stil. God staat machteloos. Wat brengt de mens ertoe, deze hoogspanningsdraad te durven aanraken?”

Ik snap deze zinnen niet helemaal in hun onderling verband, maar ik vermoed er een foutieve tegen-

overelkaarstelling in van Gods almacht en onze menselijke verantwoordelijkheid. Als het allemaal zo onder hoogspanning staat, komt dan ook de medische bemoeienis om een onvruchtbare aan het baren te krijgen niet in de knel? God opent en sluit. Als je aan het laatste wat mag proberen te doen, waarom dan aan het eerste niet? Wie a zegt, mag ook b zeggen. Maar de waarheid dat het God is die opent en sluit, beïnvloedt als het goed is wel de manier waarop en de motieven waarmee wij aan het één zowel als aan het ander iets doen. Ik gruw van de lichtvaardigheid waarmee veelal tot abortus besloten wordt en ik zeg hartgrondig bah! tegen de pil in handen van zestienjarigen. Aan o.a. deze dingen gaat onze cultuur te gronde. Maar voor mij kunnen én de pil én zelfs ook de abortus provocatus een plaats krijgen in de eerbiedige omgang met het leven, dat God schept en verlost.

Natuurlijk ken ook ik de angst, dat ik met dit standpunt een deur open zet, al is het ook maar op een kier, naar de bandeloosheid. Toch is ook hier de angst een slechte raadgeefster. Het is de Here die ons door zijn Geest het juiste gebruik der middelen moet leren. Gelukkig wil Hij dat ook, mild en zonder verwijt.

J. MEULINK — ENSCHEDE

Het C.D.A. (3)

De K.V.P.

De tegenstelling, die zich op het C.D.A.-congres openbaarde, heeft een diepere achtergrond.

De K.V.P. staat nog altijd onder invloed van de Thomistische opvatting, waarbij een scheiding gemaakt wordt tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke. Dat natuurlijk leven, waartoe ook de politiek behoort, staat wel niet los van God, maar heeft toch een eigen ontwikkeling en is op eigen terrein autonoom. Van rooms-katholieke zijde beroept men zich daarvoor op Romeinen 1 en 2, waarin de zelfstandigheid van het natuurlijk verstand tegenover de Goddelijke openbaring geleerd zou worden. De menselijke rede, ons menselijk denken is naar deze visie autonoom. Voor het natuurlijk terrein gelden daarom eigen wetten, die ook buiten het Evangelie om kunnen functioneren.

Deze opvatting leidt er ook toe, dat men Christus niet ziet als de exclusieve, maar alleen als de normatieve openbaring van God. In dezelfde lijn redeneert Berkhof in zijn „Christelijk geloof”. Hij schrijft daarin, dat de godsopenbaring in Christus niet exclusief is, maar wel normatief.

In R.K.-kring staat men daarom ook nog al sympathiek tegenover de zogenaamde gevulde algemeenheid. En vanuit deze gedachtengang is het begrijpelijk, dat van K.V.P.-zijde gepleit wordt voor een gelijkwaardige plaats van niet-christenen in het C.D.A., mits deze mensen wel het C.D.A.-program en beleid onderschrijven.

Toch doet men aan de K.V.P. onrecht, wanneer men geen oog heeft voor het feit, dat er in deze partij ook een andere stroming is.

Prof. Goudzwaard wijst daar terecht op in zijn boekje „Grote taak voor kleine mensen”. Schrijvend over het Tweede Vaticaanse Concilie, merkt hij op: „De eerste lijn is, dat het Concilie (sterker dan in A.R.-kring ooit tevoren is geschied) uitdrukking heeft gegeven aan het besef, dat de betekenis van het Evangelie ver uitgaat boven typischkerkelijke en religieuze aangelegenheden. Het Evangelie is ook een woord voor de wereld; het richt zich tot de menselijke samenleving. Par. 13 van de Concilie-uitspraken legt daar duidelijk getuigenis van af (blz. 35). Deze twee lijnen zijn moeilijk met elkaar te verenigen. Daar is, zoals Goudzwaard opmerkt, tussen deze twee lijnen een zekere spanning aanwezig. Ook in de K.V.P. zijn beide lijnen merkbaar. Het is niet altijd duidelijk op wel standpunt de K.V.P. zich principieel stelt.

De C.H.U.

De houding van de C.H.U. op het congres viel nog al tegen. Van A.R.-zijde had men op meer steun van die kant gerekend. In een verklaring over grondslag en doelstelling van het C.D.A. verklaren de voorzitters van partij en fractie, dat de P.v.d.A. en V.V.D. van hun leden verwachten, dat hun politieke overtuiging gedragen wordt door socialisme resp. liberalisme. Voor de christen-democraten geldt hetzelfde ten opzichte van hun gekozen uitgangspunt.

Dat lijkt een goed begin, maar dan volgt daar op: „Wat wij de leden vragen is te aanvaarden dat wij ons uitgangspunt nadrukkelijk in de Bijbel zoeken.”

Ik dacht, dat een logischer conclusie zou zijn: en dus verwachten wij van de leden, dat zij hun uitgangspunten in de Bijbel zoeken.

En dan volgt er in de C.H.-verklaring een tirade, dat wij ons geen oordeel mogen aanmatigen over de mate, waarin dit uitgangspunt voor een ieder in zijn persoonlijk leven gestalte heeft gekregen.

Alsof van A.R.-zijde een dergelijke eis zou zijn gesteld.

Toch spreekt ook bij de C.H.U. een verschil in achtergrond mee.

Bij de C.H. heeft men, in navolging van Lohman, altijd meer nadruk gelegd op de objectief geldende normen van Gods Woord, dan op het subjectief belijden.

Bij de C.H. leefde ook altijd sterk verzet tegen een groepering van het volk in twee delen naar godsdienstige opvatting. Tenslotte was er bij de C.H. altijd weerstand tegen het A.R.-streven om alles straf te organiseren.

Het is overigens jammer, dat de C.H.U. in dit geschil niet wat afstand genomen heeft. Men had dan een goede rol als bemiddelaar kunnen vervullen.

De brief van Albada e.a.

Intussen heeft het verschil van mening over het C.D.A. in A.R.-kring verdere toespitsing gekregen door een brief van prof. Albada en een aantal wat men noemt vooraanstaande A.R.-leden aan het partijbestuur.

Het valt te betreuren, dat deze brief onnodig prikkelend is. Wanneer men schrijft over „kortzichtigheid” en „gebrek aan loyaliteit” leidt dit alleen maar tot polarisering.

Ook het feit, dat Aantjes c.s. bij voorbaat in de reactionaire hoek geplaatst worden is niet bevorderlijk voor een goed gesprek.

Het is te hopen, dat op 27 september op betere wijze het gesprek in de A.R.-partijraad gevoerd wordt.

Over deze „schoonheids”foutjes zullen we nu verder maar zwijgen.

Het belangrijkste punt in de brief van Albada c.s. is, dat men zich afvraagt hoe men nu toch het in wezen **theoretische probleem** van de „aanspreekbaarheid” der kandidaten kan opwerpen als een absolute voorwaarde voor het functioneren van het C.D.A.

Vervolg op pagina 290

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

HET LIED VAN DE HEKS

n.a.v. Das Hexenlied,
Ernst von Wildenbruch

II Broeder Medardus spreekt voor hij sterft

„Ik was een jeugdige priester, een halve eeuw geleden; gewijd zoals gij. 'k Las het boek der gebeden — ik las het met beving, ik las het met gloed. Want jong was mijn lijf nog en heet was mijn bloed. Mijn lokken, die zwierden nog blond om het gelaat als het goud, dat in stromen de smeltkroes verlaat. Toen de eerste tonsuur op mijn kruin werd gemaald was het juist, of de sikkels door 't graan werd gehaald.

Ach, dat was in de tijd, dat de Boze in ons land vele mensen tot zonde bracht, hand over hand. Toen hij eerbare vrouwen tot overspel voerde zijn heksen ter dood aan de brandpaal gesnoerd!

Toen gebeurde het: eens op een nacht zat ik thuis bij de lamp laat te bidden voor 't heilig kruis. Aan de deur werd gebonsd door soldaten, die riepen: „eerwaarde ga mee als ge toch nog niet sliep, want uw hulp wordt verzocht”.

Door de duistere nacht heeft men mij in 't gevang van de toren gebracht. Diep onder de aarde, langs vochtige treden... het leek wel, als was het de hel daar beneden! Men gaf mij een brandende toorts in de hand en wees mij een deur in de hardstenen wand:

„Ga daarin, bij de heks, neem de zonden haar af, want morgenvroeg krijgt ze de vuurdood ten straf. Red gij nu haar ziel maar van het eeuwige vuur, want straks bij zonsopgang slaat haar laatste uur”.

Ik stapte met weerzin naar binnen in 't graf. De vunzige lucht sneed de adem mij af. Dan hoorde ik ergens geritsel, gerucht, gerammel van ketens, een menselijke zucht. En ik zag in een hoek, als een dier in zijn hol, een mensengestalte... van kommernis vol.

Ja een vrouw, zonder twijfel, gehurkt op de stenen, vol diepe ellende, zat woordloos te wenen. 'k Hing de toorts ergens zo, dat zij kwam in het licht; wachtte af of tenslotte zij toonde haar gezicht en zei eindelijk, zacht, maar met vriendelijk vermaan: „kom eens hier, beste zuster en kijk me eens aan”.

Op de klank van mijn woorden zag 'k duidelijk hoe zij nu de hand van 't gelaat nam. Het hoofd ging terzij. Ja, ze keerde zich om, nam mij op, zag mij aan. Op haar knieën zich slepende kroop zij nu aan. Met haar arm om mijn voeten zo hechte zij zich aan mij vast en hief op haar verdrietig gezicht.

Ik zag neer op de heks... Maar het licht van omhoog toonde een edel gelaat en een vriendelijk oog!

Ach, toen bonsde mijn hart vol van deernis en smart en een eindeloos meelijden rees in mijn hart. En het woord van vermaan, dat bedoeld was voor d'arme gekwelde, verstomde in woordloos erbarmen. Toen de heks stomverbaasd naar mijn tranenstroom zag welde op uit haar boezem een zucht en een lach. En haar bevende handen, ze grepen mijn kleed. Van haar stamelende lippen een murmelend glee:

„Ach, kunt ge nog wenen? Ge weent om mij? O, wat zijt ge dan goed — als de Heiland zijt gij!”

Foei, de schrik greep mij aan om dat zondige woord. „Mens, besef toch het uur — en de plaats waar ge hoort. Morgen vroeg wordt uw lichaam in vlammen gehuld! Biecht uw zonden vooraf en doe boete voor uw schuld”.

O, toen zag ze me aan met zo'n angstig gelaat: „En wat moet ik dan biechten? Ik deed toch geen kwaad?”

„Bei mijn ouders zijn dood. In het eenzame woud heb ik altijd gewoond met mijn grootmoeder oud. Van de heilzame kruiden maakte ze he-lende dranken, ze heeft alles gedaan voor de zwakken en kranken. Maar toch hebben ze grootmoeder heks genoemd... op de brandstapel levend ten vure gedoemd!

„Ach, die lieve! Ze zong soms een lied, dat ik leerde en dat kwam uit verre oorden, naar zij beweerde; uit die landen in het oosten, daar

kwam het vandaan, waar de mensen de tover der liefde verstaan. En dát lied zong ik — onschuldig — 'k wist niet wat ik deed... .

„Maar al gauw grepen wrekende handen mij beet, sleurden mij voor 't gerecht, stopten mij in dit kot waar ik nu zit, verlaten van mensen en God. In dat lied (zeiden ze) zaaide Satan verderf en daarom nu is het, dat ik morgen moet sterven”.

Toen haar bevende lippen beroerden mijn oor en haar oog mij bezwoer zei ze fluisterend: „Hoor, het is vreselijk te sterven in 't folterend vuur... en het leven zo zoet — ach toe, spaar mij dat uur. Laat mij vluchten, ga met mij, och laten wij gaan. Ik heb nimmer getoverd, geen mens iets misdaan. O, die mensen zijn duivels, met harten van steen — maar zo vriendelijk als gij zijt, zo is er geen.

„De bewaker is slapend, de deur niet op slot — o laten wij vluchten en delen ons lot. Wanneer wij zacht weggaan, dat niemand ons hoort en het licht van de fakkel wordt vooraf gesmoord, dan... de deur van de toren komt uit in het veld. Niemand hoort, niemand ziet ons, en geen die het meldt. Als de morgenstond rijst zijn wij ver hier vandaan, zijn we weg, zijn wij veilig — vergeefs kraait de haan.

„In het bos is het donker, in het bos ben ik thuis en ik weet daar iets moois, ja, ik weet daar een kluis, waar een oeroude schat ligt verborgen te wachten... Wij graven hem op bij donkere nacht en wij trekken naar verre en leven daar vrij: alleen met ons beiden, ik van u, gij van mij.

„Ge hebt nog geen vrouw aan het harte gedrukt en hebt geen idee van het liefdesgeluk. Maar gij zult — want uw goedheid die maakt het u waard — met een vrouw rijker zijn dan ooit iemand op aard! Zie de scherren verschuiven, de uren vergaan. Het is tijd om te vluchten, 't is tijd, laat ons gaan!”.

Ik hoorde haar gloeiende adem, die ging als een storm; en haar arm klemde zich om mijn hals. Haar donkere haren met golvende pracht bedekten haar lijf met de geur van de nacht. En mijn hoofd en mijn hart en mijn zinnen, mijn borst waren vol van geluk en van dodelijke dorst. Voor 'k het wist had ik haar aan mijn hart reeds gedrukt...

Toen — ik voelde me ruw achterover gerukt: „Wat! ge kust daar een heks, ge hebt deel aan haar zonde? Nu gaat ge, gewijde, voor eeuwig te gronde!”.

W. G. VISSER — UTRECHT

Het boek Daniël

DANIËL 8

Van Oost naar West en van West naar Oost

Twee jaar na zijn droom over de vier dieren, die in het zevende hoofdstuk is beschreven, krijgt Daniël een visioen over twee dieren; een ram en een geitebok. De mededeling dat hij dit visioen zag na het gezicht dat hem eerder verschenen was lijkt wellicht overbodig. Als we er alleen een tijdsbepaling in zien is die overbodigheid evident. Maar de bedoeling van deze mededeling is kennelijk verband te leggen tussen beide gezichten. Wat Daniël ziet lijkt een serie foto's van steeds dichterbij genomen, maar over hetzelfde onderwerp, nl. de tijd van Antiochus Epifanes. Hoofdstuk zeven plaatst die tijd in het raam van een lange historie, hoofdstuk acht laat de voorgeschiedenis, de tijd van Babel, wegvallen en laat zien hoe de botsing tussen Oost en West de

weg baant naar de grote vijand van het volk des HEREN.

Als Daniël een nieuwe openbaring ontvangt bevindt hij zich in de burcht Susan, in het gewest Elam. Susan, bekend uit de geschiedenis van Nehemia (1 : 1) en Esther (1 : 2) lag ver in het Oosten. Het is de streek van waaruit de Perzische heerschappij zich heeft verbreid. Als opvolger van de Medische macht groeide het rijk van Kores uit tot een wereldmacht. De tweede horen van de ram was hoger dan de eerste, een geducht wapen, waarmee de ram stootte naar het westen, naar het noorden en naar het zuiden. Vooral in westelijke richting drongen de Perzische legers door; het ene volk na het andere werd onder de voet gelopen en driehonderd jaar lang bleef de macht van dit rijk onweerstaanbaar.

Toen kwam plotseling de ondergang. Daniël ziet vanuit het westen een geitebok komen in zo'n geweldige vaart, dat zijn poten de aarde niet raken. Een opval-

En het woord op mijn lippen bestierf. Vol schrik stootte ik haar weg uit mijn arm, uit mijn blik, uit mijn hart, uit mijn leven en rende van haar heen. Ik hoorde haar vallen in 't vuil op het steen. Ik hoorde haar kermen, wanhopig en zacht. Maar ik rende naar buiten, alleen in de nacht...

En daar buiten op het veld, tot mezelf weer geraakt, daar heb ik gebeden, daar heb ik gewaakt, gebeden, geworsteld, voor haar en voor mij, tot het morgenlicht rees boven bossen en hei, tot de dorpen en velden zich baadden in zon en de dag van het vreselijkst lijden begon.

Naar het dorp kwamen mensen van ver in het rond. En de brandstapel donker en dreigend reeds stond. Ook ik moest er heen. Ach, hoe heb ik gezucht. 't Was mijn plicht die me dreef, maar hoe graag was 'k gevluht...

Ja, daar stond ze. Hoog boven het volk op 't schavot reeds gebonden, d'onschuldige, wachtend haar lot. Slechts haar blik was onrustig en vloog wild en bang, als een fladderende vogel, de menigte langs. Tot ze mij zag toen ik, met het kruisbeeld omhoog, mij een weg zocht naar voren. Haar hoofd even boog in mijn richting: een lachje, onmerkbaar voor 't volk, als een straal van de zon aan de rand van een wolk. En nu kwam ze tot rust. Heel haar blik hing aan mij. Als een lam dat geslacht wordt, zo ademde zij.

Dan — daar zwaaide de brandende toorts van de beul... Maar haar ogen, ze zochten bij 't crucifix heul. Toen de vlam aan het hout lekte, knappend en droog, bleef ze vriendlijk mij aanzien, haar blik in mijn oog. Toen de vonken begonnen te knetteren luid... van haar bevende lippen kwam enig geluid. En plotseling kon zij zich niet meer bedwingen: van de brandende houtstapel hoorde ik haar zingen!

Daar heeft zij gezongen in vlammen en smart haar lied van 't geluk, van het minnende hart. Als de voorjaarsregen, die ruist door de nacht, zo hield mij haar zoetklinkende lied in zijn macht. Als verleidelijke bloemen uit ver paradijs zo bloeide haar zang op verrukkelijke wijs. En het was mij als fluisterde haar stem aan mijn oor over kostelijk geluk, dat voor goed ik verloor.

Toen de vlam eindelijk greep naar haar blote voet boog ze eenmaal haar hoofd voor een laatste groet. Toen de kringelende rook aan 't gezicht haar onttrok klonk nog schallend haar lied als een luidende klok. Toen

de grommende vlammen haar zoete lijf schonden waren 't heerlijke klanken, die niet ophouden konden.

Ik bedekte ontzet met mijn handen mijn oren, want ik kón haar aangrijpende lied niet meer horen. Ach, ik heb haar verlaten! Ik vluchtte in het bos... maar nooit liet haar stervende zang mij meer los. Waar ter wereld ik heen ging — 'k vond enkel verdriet, want haar heerlijke stem zelfs geen uur mij verliet. Of ik sluimerend neerlag of ijverig bad, mij kastijde of vastte, van tranen nat, ieder uur van de dag en de nacht ging het door: het is altijd haar zang, haar stem, die ik hoor".

Medardus sprong op, door zijn zinnen vervoerd: „O, nu hoor ik haar zang weer”, zo riep hij ontroerd, „nu komt ze de trap op, ze zingt op de gang, nu staat ze op de drempel — ik wachtte haar zo lang!

„Gij onschuldige vrouw, die als heks werd verbrand, met uw liefelijk wezen, door schennende hand wreed vermoord, door de waanzin van 't volk eens verdoemd, maar door God in de doop eens bij name genoemd, met uw vriendelijke ogen, uw bloeiende jeugd, met uw heerlijke zang vol van hemelse vreugd en van aardse geneugten te samen gepaard, met uw heerlijke lichaam, voor mij slechts bewaard — gij hebt eens mij genood tot 't geluk, dat gij bood en dat dwaas ik verwierp toen ik u stiet in de dood: na een eeuwigheid lijden in boete en pijn kom ik eindelijk, om eeuwig de uwe te zijn!”

—o—

Hij rekte zich uit en hij strekte de benen. Hij zakte achterover... „Medardus is heen”, zo zeiden de broeders en knielden in 't rond. Door het celraam viel 't licht van de eerste ochtendstond. „Requiescat in pace”, „hij ruste in vrede”, zo klonk door de ruimte hun fluisterende bede.

Nadenkend de prior stond lang bij de baar. Dan nam hij het woord, sprak helder en klaar:

„Wat ons mensen ook boven 't verstand moge gaan, daarboven is Een, die het wel zal verstaan. En Hij, wien het oordeel behoort, wankelt niet. Gaat dan bidden, mijn broeders. Wij oordelen niet”.

(slot volgt)

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

lende horen symboliseert de onstuimige en onstuitbare aanvalskracht; de ram is tegenover dit geweld machteloos en wordt letterlijk onder de voet gelopen; de bok wierp hem ter aarde en vertrad hem.

Deze bok is (het rijk van) Alexander de Grote uit Macedonië. Op twintigjarige leeftijd koning geworden zette Alexander de veroveringspolitiek van zijn vader Philippus voort. Maar waar de vader niet verder was gekomen dan tot het onderwerpen van het zuidelijk van Macedonië gelegen Griekenland, trok de zoon naar het oosten. Hem gelukte hem in korte tijd de macht van Perzië te verbreken en binnen het tijdsverloop van slechts tien jaar had hij een rijk gesticht, dat zich uitstrekte tot India toe.

Korter en treffender kan dit stuk wereldgeschiedenis niet worden beschreven dan in de drie verzen, die de stormloop van de geitebok beschrijven. De verandering die

door deze snelle zegeloop zijn te- weeggebracht is buitengewoon groot.

Voor de eerste maal in de wereld- geschiedenis is uit het westen een wereldmacht opgekomen. Sinds- dien zijn de machtsverhoudingen inderdaad veranderd.

Alexander is zich vermoedelijk zeer goed bewust geweest van de nieuwe tijd, die met zijn veroveringen zou aanbreken. In Susan, waar Daniël hem zag aankomen, heeft hij een groot feest aange- richt tot verbroedering van Azië met Europa, het werelddeel dat na hem steeds meer de hegemonie aan zich zou trekken.

Tegelijk met de nieuwe machts- verhoudingen komt er ook een nieuwe wereldbeschouwing: Het Hellenisme. De Griekse cultuur en het Griekse denken komen met de legers mee en dringen steeds meer binnen in het leven van de onder- worpen volkeren. Het is de geest van het humanisme, de mensver- heerlijking. Het is een tegen-evan- gelie, een leer die verkondigt dat de mens zichzelf moet verlossen, een mens die in wezen geen God meer nodig heeft, al blijven de be- staande goden nog wel in ere. Maar de mens leert zich steeds meer zelfstandig te gedragen, ook tegenover zijn goden. Het is de geest, die eerst alle goden op één hoop gooit, ze opsmelt in een godsidee en in zijn doorwerking tenslotte leidt tot de godloosheid.

Met deze geest, die vanaf de tijd van Alexander niet meer uit de wereld is geweken, heeft ook Is- raël te doen gekregen. Daniël zag het komen en toen hij het had ge- zien was hij uitgeput en enige da- gen ziek door verbijstering.

De klein-beginnende horen

Niet lang heeft Alexander van zijn triomfen kunnen genieten. Toen de geitebok zich bovenmate groot en machtig had gemaakt, brak de grote horen af en vier opvallende horens rezen in diens plaats op, naar de vier windstreken des he- mels.

Slechts 33 jaar oud viel Alexander als slachtoffer van de koorts en kort na zijn dood brak zijn grote rijk in vier delen uiteen: Syrië in het oosten, Egypte in het zuiden, Macedonië in het westen en Thra- cië in het noorden.

Kanaän behoorde tot het Syrische deel. Uit het koningsgeslacht van de Seleuciden, zoals de Syrische koningen worden genoemd naar een aantal vorsten met de naam Seleucus, kwam een slecht mens voort, Antiochus Epifanes, zo meldt het eerste boek van de Mak- kabeën. (Dit is één van de zoge- naamde apocriefe boeken, „de- welke de kerk wel lezen kan en daaruit ook onderwijzing nemen, voor zoveel als zij overeenkomen met de kanonieke boeken”, zoals

art. 6 van de N.G.B. zegt. On- danks deze belijdenisuitspraak worden deze boeken door de kerk maar zeer weinig gelezen en wordt de onderwijzing die men er uit kan nemen gemist, wat tot gevolg heeft dat het tweede deel van het boek Daniël voor velen zwaar is om te verstaan).

Haast U

de bijbelstudie over de brief aan de Efeziërs te bestellen want de voorraad vermindert snel.

De wijze waarop U ze in bezit kunt krijgen wordt U op een an- dere plaats in dit nummer bekend gemaakt.

Bestel direct. Een herdruk komt er niet.

C.V.

Vervolg van pagina 287

Het C.D.A.

Gaat het hier werkelijk alleen om een theoretisch probleem?

Het zou goed zijn eens na te gaan, hoe het is gegaan met de V.P.R.O., een organisatie, die op vrijzinnig protestantse grondslag stond, maar ook anderen toeliet.

Het is nu al duidelijk, dat met name de K.V.P. er naar streeft het C.D.A. te gebruiken als asiel voor dakloos geworden D.'66-ers en D.S.'70-ers.

Er is een streven merkbaar het C.D.A. te maken tot een middenpartij, waarin plaats is voor allen die niet socialist of liberaal zijn. Een partij dus van het kaliber van de C.D.U. in Duitsland. Een gevaar waarvoor een der ondertekenaars van de brief (mr. W. C. D. Hoogendijk) in 1967 zelf nadrukkelijk waarschuwde. Het is waarlijk niet een puur theoretisch probleem, dat op het congres werd aangesneden.

De opmerking van Albeda c.s. is ook onjuist, omdat de grondslag van een partij een wezenlijk verband heeft niet alleen met het karakter van de partij, maar ook met de betekenis van het Evangelie voor het politieke leven.

Een andere ondertekenaar, mr. Prins, schreef in 1964 een brochure „politiek als geloofsbeleving”. Terecht legde hij daarin grote nadruk op het geweldige belang van de grondslag van een politieke partij voor het politieke leven. Wanneer men, zoals hij doet, de geloofsbeleving centraal stelt in het partijverband, kan men moeilijk spreken over een theoretisch probleem, zoals nu in deze brief gebeurt.

Of moet het geschrift van mr. Prins ook worden geplaatst in het museum van verouderde A.R.-gedachten?

Verkeerde probleemstelling?

In een artikel in Trouw ging prof. Goudzwaard wat dieper op het probleem in. Prof. Goudzwaard, die de besprekingen over het te vormen C.D.A. heeft meegemaakt, vertelt dat K.V.P. en A.R.P. bij de besprekingen ten aanzien van de open partij lijnrecht tegenover elkaar stonden. Men kwam echter uit de impasse, toen men ontdekte dat de probleemstelling niet deugde.

„Want als je het met elkaar er diep over eens bent, dat zonder het Evangelie politiek bedrijven een potdichte zaak is — en dat waren we — wanneer je bovendien je geen program en politiek beleid zou willen wensen waarin die band met het Evangelie tot in de uithoeken niet waarneembaar is — dan is het natuurlijk die gemeenschappelijke opstelling zelf die wel degelijk tussen de diverse gegadigden scheiding maakt. Zo'n basisopstelling trekt aan, maar ze stoot ook af.”

Hij meent dan ook, dat het principiële karakter van het tesamen te voeren beleid en het program een betere toetssteen vormen dan de vraag naar de verkiesbaarheid voor politieke functies.

Het is duidelijk, dat Goudzwaard door zijn probleemstelling probeert een brug te slaan om de in de A.R.P. ontstane crisis te bezweren. Dat is een goede zaak. Op dit moment is meer behoefte aan bruggen dan aan fortentbouwers.

Met Goudzwaard zou ik ook niet te veel nadruk willen leggen op de kwestie van de verkiesbaarheid voor politieke functies, al lijkt mij een uitdrukkelijke verklaring van instemming met grondslag en doel een goede zaak.

Als ik Goudzwaard goed begrijp, meent hij dat een goed en principieel program een betere toetssteen is.

Nu is het zo, dat kandidaten voor een politieke functie het program moeten onderschrijven. Het is inderdaad mogelijk, dat het program van die aard is, dat daarmee een waarborg wordt geschapen, dat alleen christenen toelaatbaar zijn voor politieke functies. Met christenen bedoel ik dan mensen, die de intentie hebben ook in het politieke leven zich te laten gezeggen door de Bijbel.

Wanneer men instemming met een dergelijk program wel toelaatbaar wordt geacht, waarom dan niet instemming met de grondslag van de partij?

En wie garandeert ons, dat het program inderdaad van voldoende principieel gehalte zal zijn? Is het niet gewoon een zaak van eerlijkheid, dat je bij aanmelding als lid van een organisatie moet instemmen met zowel de grondslag als het doel? Het lijkt me moeilijk om als grondslag en program zo nauw met elkaar samenhangen tussen deze twee een scheiding aan te brengen.

Mijn hoofdbzwaar is, dat het verschil tussen de partij zelf en haar leden, zoals het C.D.A. dit nu construeert het karakter van het C.D.A. onduidelijk maakt en onvoldoende waarborg schept tegen het gevaar, dat het C.D.A. op den duur meer een programpartij dan een beginselpartij wordt.

En voor een programpartij ben ik doodsbenuwd. Prof. Goudzwaard trouwens ook.

A.R.P. in crisissituatie

Het optreden van Aantjes op het congres heeft ook buiten de A.R.P. zeer verschillende reacties opgewekt. In de liberale pers werd smalend

gesproken over „oerchristendom” en „monumentenzorg”.

In de socialistische pers doet men het nog al eens voorkomen, alsof Aantjes hier optrad als de mond van de links radikale vleugel, die zich zo opstelt uit vrees, dat een C.D.A. niet langer met de P.v.d.A. wil samenwerken.

Enige verbazing wekt het daarom, dat de zogenaamde rechtervleugel in de A.R.P. over het algemeen geneigd is Aantjes te steunen. Het lijkt wel alsof in de A.R.P. plotseling alles door elkaar gegooid is. De etikettes van rechts en links kloppen niet meer.

Het is waar, dat het standpunt van Aantjes gedeeld wordt door mensen, die anders nog al eens verschil van mening hebben.

Voor en tegenstanders van het kabinet-den Uyl trekken nu ineens tesamen op. Dat betekent natuurlijk niet, dat alle meningsverschillen daarover plotseling zijn verdwenen.

Men kan dat zelfs bemerken aan de toespraak van Aantjes op het C.D.A.

In verband met de richtlijnen van Schrift voor de politiek sprak Aantjes zeer bewogen over Matth. 25.

A.R.-mensen, die als meer rechts worden aangeduid, zouden ongetwijfeld het ambt van de overheid in deze discussie centraal hebben gesteld.

Aan de andere kant hebben de beide vleugels in de A.R.P. gezien, dat men zich wederzijds wil baseren op het Woord van God. Dat is bij alle strijd over zaken als het kabinet-den Uyl wel eens vergeten.

Het is te hopen, dat men zich dat ook in de vergadering van de partijraad blijft herinneren.

Tenslotte belijden allen, dat Jezus Christus de enige bron is voor het waarachtig heil van mens en wereld.

Deze eenheid van belijden is tenslotte belangrijker dan een programatische overeenstemming waarvan de levensduur toch maar zeer beperkt is.

Terloops . . .

In de gevangenis — uit de gevangenis

Kort geleden was ik voor het eerst in een gevangenis. Op bezoek, wel te verstaan. En nu ik er over nadenk, vind ik het eigenlijk vreemd dat ik er nooit eerder kwam. Want in een gevangenis zitten allerlei mensen, die wel wat op mij lijken. En misschien op u en jou ook. 't Kan ook zijn dat we met z'n allen veel op hen lijken. Natuurlijk, mensen die voor een tijd of een tijdje in een gevangenis terecht komen, hebben wat op hun kerfstok. Veel of weinig. Ze hebben iets gedaan dat niet goed was. Dat was natuurlijk niet netjes van ze. Voor ons gevoel is er zodoende wat afstand tussen hen en ons. En we hebben er niet zo veel behoefte aan om die afstand wat kleiner te maken. Ik heb in mijn leven tenminste nog niet zo veel in die richting gedaan. En u, jij?

Die eerste keer was ik natuurlijk veel te vroeg. 'k Was bang te laat te komen en kwam dus in de wachtkamer terecht. Daar zat een moeder, die vertelde dat ze negen kinderen had. Allemaal steeds netjes opgepast, maar die éne, de jongste van zestien jaar, die moest voor zes weken „zitten”. Zitten. Een slodaat ligt, een dominee staat, een gevangene zit. Eigenlijk gek, maar zo noemen we dat. In ieder geval: die jongen van zestien jaar had gevochten. Met zijn mond kon hij het niet voor elkaar krijgen en toen had hij zijn handen maar gebruikt. En dat was te hard aangekomen. En zo kwam hij achter de gesloten deuren terecht. Verdiend, zeggen wij dan. En dat is ook zo. Zonder rechtbanken en zonder gevangnissen kan het in deze wereld nu eenmaal niet.

En toch . . . Als de Here Jezus een uitleg geeft van het bekende „gij

zult niet doden” dan zegt Hij: „Al wie vertoerd is op zijn broeder, zal strafbaar zijn voor het gerecht.” Daar kan ik het mee doen. Want ik ben echt wel eens kwaad op iemand geweest, ik kon het echter met mijn mond af en was zo verstandig om m'n handen niet te gebruiken. Maar toch strafbaar, niet voor rechter die of die, maar wel voor de hemelse Rechter. Ik loop vrij rond, maar die jongen van zestien jaar zit achter gesloten deuren.

Ja, want opgesloten word je in een gevangenis wel. Voordat ik de jongen die ik bezocht ontmoette was ik al vier gesloten deuren gepasseerd. Eerst door de eerste: open . . . dicht. En toen door de tweede . . . Ik heb zo'n idee, dat de cellen nog wel een paar deuren verder liggen.

Toen het bezoek was afgelopen en ik weer buiten stond, had ik het gevoel dat de afstand tussen de gevangenis en mij toch wat kleiner geworden was. Ondanks m'n nette pak en m'n gereformeerde gezicht.

In Hebr. 13 : 3 staat, dat we aan de gevangenen moeten denken. In de eerste plaats zullen hier wel bedoeld zijn de gevangenen, die om hun geloof zitten opgesloten. Maar zullen we ook de andere gevangenen er bij betrekken?

Zeker, ik herhaal het, in de gevangenis kom je meestal wel verdiend terecht. Velen blijven er echter onverdiend buiten. God ziet het hart aan.

En er is er Eén, Die ook sleutels bij Zich heeft. Hij opent een deur en dan kan niemand die meer sluiten. Hij sluit een deur en dan kan niemand die meer openen (Openb. 3 : 7).

En het kán zijn, dat voor die jongen in de gevangenis door Hem een deur wordt geopend en dat voor mij een deur wordt gesloten.

Nette mensen hebben bij God niets vóór.

Ook zij moeten de Heer écht dienen.

P. C. van Wijk

O. MOOIWEER — ENSCHEDE

WAT ZAL DE TOEKOMST ONS BRENGEN?

Dat is, dacht ik, een belangwekkende vraag, die de mensheid in doorsnee bezig houdt. Het is niet alleen een onderwerp voor de futuroloog, die aparte studie maakt van de mogelijkheden, die de toekomst biedt en van de werkelijkheid van het heden van waaruit de lijnen naar de toekomst lopen. Het is een thema, dat bij de mens als zodanig aanslaat. Want je hebt met de toekomst voor jezelf en eventueel voor je vrouw en kinderen te maken. Vele beslissingen, die je neemt, worden gemotiveerd door het feit, dat je rekening houdt met toekomstige ontwikkelingen. Dat ligt niet alleen op het financiële en economische vlak, maar heeft een even sterke betekenis voor de bepaling van je handelwijze ten opzichte van kerk en samenleving!

■ KERK

We horen nogal eens het woordje **machteloos** vallen als het gaat om het zichtbaar maken van de echte oekumene naar de Schriften. Een tijdje geleden heeft men dat woord nog weer gehanteerd op een konferentie van de gereformeerde gezindte. Men kan in dit kader het woordje **machteloos** op meer dan één manier interpreteren. Ter geruststelling van hen, die er nogal van geschrokken zijn, merkte een predikant voor de mikrofoon van de E.O. op, dat het ook wel ergens goed is als we ons **machteloos** voelen. Want naarmate we ons meer **machteloos** voelen, weten we ons des te sterker afhankelijk van de Heilige

Geest. Toch vraag ik mij af of het door de spreker op de bewuste konferentie zo bedoeld werd. Bij alles wat ik erover gelezen heb, komt het bij mij meer over als een getuigenis van kerkelijke armoede dan als een bewustmaking van een geloofsrijkdom, die in alle verlegenheid een beroep doet op de invloed van de Heilige Geest. Maar — hoe het ook zij — als pluspunt dient genoteerd te worden, dat steeds meerdere prominente figuren uit allerlei kerkelijke kringen in ootmoed de kerkelijke verdeeldheid taxeren. Een chr. gereformeerde kollega zei pas tegen mij: „We zitten **samen** in de ellende!” Hier valt aan toe te voegen: „Laten we zien door Gods genade er **samen** bo-

venuit te komen!” Maar men zal voorts wel een onderzoek moeten instellen naar de oorzaken van de gebleken machteloosheid. Ligt het aan het kerkbegrip, dat men koestert en dat eigenlijk geen ruimte laat voor de erkenning van de gereformeerde signatuur bij anderen? Of is men zo bedacht op eigen identiteit, dat men het behoud daarvan belangrijker vindt dan de moeite, die een federatie of fusie met 'n ander kerkgenootschap meebrengt? Vreest men de reactie van de achterban? Prikkel men de mensen in eigen kring wel voldoende om naar het patroon van Christus' gebed in Johannes 17 te leven en te handelen? Wordt er wel voldoende concreet en doelgericht om de verhoring van Christus' gebed zoëven genoemd gesmeekt?

Na dit alles te hebben opgemerkt, haast ik mij aan te haken bij de bovengememoreerde opmerking van de E.O.-spreker over **onze afhankelijkheid van de Heilige Geest!** Ik heb de brochure van wijlen Ds G. Boer weer eens opgevist uit mijn verzameling. Ds Boer was Hervormd predikant van de Gereformeerde Bond en heeft in die contreien met name veel betekend. Hij heeft in 1964 voor een konferentie van het Kontaktorgaan van de Gereformeerde Gezindte gesproken over het onderwerp: „De Gereformeerde Gezindte nu en in de toekomst”. Dit refereert is nadien in druk verschenen. Mag ik er iets uit citeren? Op pag. 30 lees ik: „Een vage, niet doorleefde eenheid in Christus, die als uitgangspunt gekozen wordt, redt ons niet. Elke Kerk heeft zolang in de Schrift te graven, dat de ene Christus en de ene ongedeelde Kerk voor haar staat. Dat dit gevaar gaat en zal gaan met de ontdekking en ontmaskering van onze zonden en wanen, is onontwijkbaar. Wij hebben vandaag de

diepteboringen van De Heilige Geest nodig, totdat wij samen in al onze gehavendheid en armzaligheid voor Hem staan, Die al zo lang op ons wacht. Hij toch wacht om genadig te zijn. Hoeveer moeten wij allen niet bij Hem vandaan geraakt zijn, dat onze harten niet bloedend, gedurig opnieuw, wanneer wij de toestand van de Kerk, ook binnen de Gereformeerde Gezindheid zien?

Dit is geen oordeel over afzonderlijke personen, ook geen aanduiding van de absolute afwezigheid van de Heilige Geest, maar een bezien van het peil van de aanwezigheid Gods in Christus. Gij hebt allen wel eens aan het strand gezeten. In dat strand waren allerlei kuilen, waarin het zeewater stond. Wanneer kregen deze kuilen contact met elkander? Dan, wanneer de vloed komt opzetten. God geve ons deze vloed van de Heilige Geest. Het is waarlijk geen overbodige weelde ook nu te bidden: „Och, dat Gij de hemelen scheurdet, dat Gij nederkwaamt!”

Hier liggen de impulsen tot de ene kerk. Deze gaan uit van de ene Christus en van de ene Heilige Geest. Geloven wij dat?”

Het is verder buiten kijf, dat het verzet tegen het ware evangelie bij de dag groeit. Laten we de machtstoename van de antichrist niet onderschatten! Deze tijd is **zijn** tijd! Juist in deze fase van de eindtijd, die in principe met Pinksteren al begonnen is, hebben wij te tonen welke samenbindende kracht de liefde tot Christus bezit. Hoe dichter bij de Christus der Schriften, hoe dichter bij elkaar! Dan kunnen we niet blijven zitten in eigen kerkelijk hokje, maar zullen we opstaan en naar elkaar toegaan, ja, naar **ELKAAR** toegaan, om zo in het geloof te constateren, dat we ten diepste bij elkaar horen.

Kanttekening

Nóg een ontmoeting had ik. Weer met een schoolkameraad, weer met een klasgenoot, weer met een jongen uit dezelfde straat in hetzelfde dorp. Het was langer dan veertig jaar geleden dat we elkaar hadden gezien en gesproken. En het is geen wonder dat we, toen hij na een telefoontje, dat zijn komst meldde bij mij in de kamer zat, spoedig in een gesprek vol herinneringen zaten. Ons 'jeugdsentiment' kwam aan zijn trekken. Hij had het ver gebracht: leek het eerst na wat toen nog de 'Ambachtschool' heette, en na de kleermakerstafel uit te lopen op twaalf ambachten en dertien ongelukken, hij vond buiten de gewone schoolkaders als selfmade man wat hij nodig had voor een prachtige loopbaan aan een onzer universiteiten. Daar is hij een groot heer. En de rest bespaart U mij. Maar: ver gebracht; dat verzeker ik U.

Ons gesprek ging ten einde. Hij beduidde dat het tijd werd om te gaan. Toen vroeg ik hem of hij nog was in het geloof, waarin we beiden waren onderwezen, thuis, op school, in de kerk, op de catechisatie bij onze oude dominee... Zijn vriendelijk gezicht verstrakte. Hoewel hij zei: op die vraag heb ik gewacht; ik zit tenslotte bij een dominee; waar of niet? Maar al ben ik bij jou niet te biecht gekomen, je mag het wel weten: met dat geloof heb ik niets meer van doen; wil ik ook niets meer van doen hebben... Het overrompelde me zó, dat ik even op adem moest komen voor we met het gesprek verder konden. Toen vroeg ik: 'joh, hoe komt dat? En daarna kwam het verhaal: dat was de schuld van onze oude dominee; die man eindigde bijna elke preek met hel en verdoemenis en dreigde iedereen, die de boodschap niet geloofde met 'de poel, die brandt van vuur en van sulfer'. „Ik heb er 's nachts wakker van gelegen; werd wakker, badend in 't zweet... En dat, terwijl de goeie man er

zelf niet de minste last van had: even na dat helse vuur kwam hij de consistoriekamer uit en wandelde met een paar ouderlingen naar huis, een verse sigaar aangestoken... Dat heeft jaren geduurd. Totdat ik er een einde aan maakte: ik wilde een God, die kleine kinderen de stuipen op het lijf laat jagen en ze 's nachts nachtmerries bezorgt, niet liefhebben. En ik heb er mee gekapt. Met de kerk en de godsdienst. Mijn vrouw staat er net zo voor en we hebben onze kinderen volkomen zonder God en gebod opgevoed en we bevinden er ons wel bij...”

Er wat geen praten tegen. Ik stond voor een wat aardige man. En ik stond voor een betonnen muur. Het enige wat ik kon doen en dééd was belijden, dat ik nog met vreugde stond in het geloof, dat zijn en mijn ouders, zijn en mijn meesters, zijn en mijn oude dominee ons hadden geleerd. Dat maakte toch wel enige indruk op hem. Meende ik.

Die ontmoeting heeft me nooit meer los gelaten. Het deed me pijn zo vaak ik er aan dacht. Het was zo'n aardige jongen. Fijne herinneringen heb ik aan hem. Van de school, de Knapenvereniging (zo heette dat toen nog), de J.V., de catechisatie. En ik heb me dikwijls afgepijngd met de vraag hoe het toch mogelijk was: hij niet en ik wel... Antwoorden genoeg. „Want zij hebben allen eenzelfde geestelijke spijs gegeten en eenzelfde geestelijke drank gedronken, want zij dronken uit de Geestelijke steenrots, die volgde... En toch heeft God in de meesten van hen geen welgevallen gehad...” De gelijkenis van de zaaier: zaad, dat in steenachtige aarde viel, langs de weg, tussen de doornen of bij de weg. En ga zo maar door. Ik kwam er niet uit. De juistheid van die en vele dergelijke antwoorden ontken ik niet. Ik weet wat genade is. Máár... Hij had de woorden van onze oude dominee tenminste ernstig genomen.

Ik heb van dat 'helse vuur', van 'de poel, die brandt van vuur en sulfer', en van dominees sigaar zo geen last gehad. Het dééd me niets, hem wel. Hij lag er wakker van. En heeft zich er aan gestoten. Maar: deed de oude dominee het goed? Heeft hij zich wel eens afgevraagd hoe zulke routine-dreigingen over zouden komen bij een door en door nerveus kind? Dat was hij: nog zie ik hem voor mij; die ogen, altijd als knipperlichten in beweging, het hoofd steeds bij het minste of geringste schokkend. Het oordeel moet gepredikt. Maar: **hóe?** De uitverkiezing moet óók gepredikt. Jawel. Maar: **hóe?** Het staat wel vast, dat er mensen door prediking van 'de' (!) uitverkiezing de stuipen op het lijf gejaagd zijn. En erger...

En de vraag laat mij niet los: deed de dominee het wel zo als het moest? Die vraag mág toch gesteld? Als de boodschap verkeerd wordt overgebracht komen er ergernissen...

G. Visee, Haren (Gr.)

REÛNISTENVERENIGING S.S.R.

De reünistenorganisatie van S.S.R. stelt contact met oud-leden van de Ver. van Geref. Studenten te Amsterdam en van de V.G.S. 'Hendrik de Cock' te Groningen en met andere christen-academici op hoge prijs.

Het geestelijk klimaat van de reünistenorganisatie komt in sterke mate overeen met dat waarin veel oud-leden van de v.g.s.A. en 'Hendrik de Cock' leven. Zij zien zich vandaag de dag voor problemen gesteld, die zij op vergelijkbare wijze ervaren.

De mogelijkheid tot een nader contact biedt het reünistenkongres van S.S.R., dat vrijdagavond, 3 oktober a.s. begint tot zaterdagmiddag (4 okt.).

Thema van het kongres: Veranderingen in de samenleving en in ons denken. Continuïteit of breuk? Referenten: dr G. Puchinger, prof. dr W. Albeda, mr W. C. D. Hoo-gendijk en prof. dr P. J. A. M. Steenkamp. Minister mr W. F. de Gaay Fortman houdt de dagsluiting.

Vorig jaar zijn enkelen uit de kring van de v.g.s.-en en van F.Q.I. met veel genoegen op het S.S.R.-kongres geweest. Zij hebben tevens van de mogelijkheid gebruik gemaakt om zich bij de reünistenorganisatie aan te sluiten.

Ook dit jaar zijn oud-v.g.s.-leden hartelijk welkom op het S.S.R.-kongres. Opgeven bij: ir. J. F. W. Baller, Buizerdlaan 7, Den Haag. HE.S.W.

EEN 45-TOEREN PLAATJE OVER ABORTUS

Het gebeurt niet vaak, dat we in Opbouw een grammofoonplaat aankondigen of bespreken. De redactie kreeg een plaatje toegestuurd, getiteld: „Voor moeder en kind”, een uitgave van Stirezo, de r.k. Stichting voor Recht Zonder Onderscheid.

De N.O.S.-journaallezer Fred Emmer, Johnny Schipper en een Braziliaans kinderkoor werkten mee en zijn te horen op dit grammofoonplaatje.

De technische kwaliteit van dit plaatje is redelijk goed. Verder is het een puur emotionele benadering van de abortus. Bestellen is mogelijk door storting van f 5,50 op postgiro 2836477 t.n.v. pater Koopman te Nijmegen, met vermelding van: voor plaatje 'Voor moeder en kind'. HE.S.W.

Kerknieuws

Beroepen te Urk: Ds J. Stuy te Steenwijk.

Bedankt voor Breukelen: Ds J. D. Jansen van Haarlemmermeer.

Kand. B. Meijer — De Klassikale vergadering, regio Kampen, d.d. 11 sept. 1975, verleende aan Kand. B. Meijer te Kampen opnieuw preekkonsent voor de tijd van één jaar.

Kand. A. v. d. Dussen — Het adres van Kand. v. d. Dussen is: Passerelstraat 26b Rotterdam, tel. 010-761182.

Ds W. B. Visser — Het adres van Ds W. G. Visser is per 26 september: Molengraaffplantsoen 30, Utrecht. Tel. 030-714887.

Bunschoten-Spakenburg — Scriba T. Bos, Prins Willem van Oranjestraat 35, Spakenburg.

Leerdam — De kerkeraad van Leerdam heeft opnieuw een samenspreking met de raad van de kerk te Dordrecht gehouden over het beleggen van één kerkdienst per zondag en over de zgn. kindercommunie.

VERSCHEENEN:

PSALMEN (II)

door Ds. F. VAN DEURSEN
424 bladzijden in fraaie stempelband met goudtitel, prijs f 35,00, doch tot 1 nov. a.s. nog voor de intekenprijs van f 29,50. Het verscheen in de reeks „DE VOORZEIDE LEER”, waarvan thans de volgende delen leverbaar zijn:

Ds. C. Vonk:
Inleiding - Genesis - Exodus f 23,50
Levitikus f 31,00
Numeri - Deuteronomium .. f 36,50
Jozua f 35,00
Richteren f 35,00
Ds. F. van Deursen:
Psalmen (I) f 35,00
Psalmen (II) f 35,00*
*) Intekenprijs tot 1 nov. 1975 f 29,50
In voorbereiding:

Ds. C. Vonk: I en II Samuel.

„Dit groots opgezette werk is naar mijn mening een echt reformatorisch werk. Het is voor mij een wonder, dat het aan ons geslacht geschonken is.”

Ds. P. K. Keizer in „Tot Vrijheid Geroepen”

Degenen, die alle verschenen delen willen aanschaffen kunnen ze desgewenst ontvangen tegen betaling van f 25— per 3 mnd.! Volledig prospectus op aanvraag.

Fa. Wesdijk, Liebeek & Hooijmeijer
Singel 55 - Barendrecht - Giro 216828

De Here schonk ons
een dochtertje

JITTY HILLEBRANDA

We noemen haar
JITTEKE

L. C. E. Struik
H. K. Struik-Keizer
Siske
Albert-Jan
Arianne
Reitse-Pieter

Maassluis, 17 september 1967
Adelaarstraat 8

Direkt **GELD** nodig?

Bel Spijkerboer - Elburg
een vertrouwd en voordelig adres.

Tel. 05250-1751

**PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD**

Verschenen:

DE HULP BIJ BIJBELSTUDIE

De brief aan de Efeziërs

van de hand van
ds H. Amelink.

Bestellingen kunt u doen volgens onderstaande prijsopgave een bedrag over te maken op giro 575663 ten name van G. de Kruijf, Troelstra-laan 252, Utrecht.

De prijs van 1 exemplaar is f 2,50; 5 exemplaren f 11,75; 10 exemplaren f 23,—; 25 exemplaren f 58,—.

Er zijn ook nog enkele exemplaren van de 'Hulp bij Bijbelstudie' over het **BOEK JONA** verkrijgbaar.

Bejaardencentrum „De Haven”

in de
gemeente Bunschoten

Incidenteel
hebben wij plaats voor
EEN BEJAARDE
die meent
zich bij ons thuis te kunnen
voelen.

Wij zijn een
Prot.-Christ. Bejaardentehuis
op Ger. Grondslag.
Gebouwd in 1972,
met ruime kamers en
de bushalte voor de deur.

Wenst U als positief Christelijk lezer(es) van dit blad meer inlichtingen over opname in ons tehuis te Spakenburg — Bel of schrijf de directeur, G. van Veen, Op de ree 161, Bunschoten. Telefoon 03499-2024.

AMERSFOORT 27 september 1975

JAARVERGADERING

Ver. van Geref. Onderwijzers en Leraren

Plaats: hotel „Monopole” tegenover 't station.

Aanvang 10.15 uur.

Spreekers Dhr. Rietkerk te Wezep en Drs W. Meijer te Zwolle
over Politiek en Onderwijs.

Belangstellenden welkom!

Komt allen!

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres.

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — Zeist

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementsprijs:

f 27,50 per jaar
f 14,— per halfjaar
f 7,25 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45